



РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Светла Владимирова Цанкова, катедра „Медии и обществени комуникации“, УНСС
(*научна длъжност, научна степен, име, фамилия, образователна/научна институция*)

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в научна област 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Медии и комуникации - Журналистика) с дисертационен труд на тема: „Трансформации на журналистическото съдържание в новото информационно пространство. Въз основа опыта на информационните агенции, медиите на „Нюз Корпорейшън“ и социалните мрежи“, представен от Евелина Радославова Андреева, редовен докторант в катедра „Комуникация и аудиовизуална продукция“ на Факултета по журналистика и масова комуникация с научен ръководител: проф. дфн Милко Петров

I. Представяне на докторанта въз основа на подадената документация

Образование

Евелина Радославова Христова е редовен докторант по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки – Чуждестранна журналистика в катедра „Комуникация и аудиовизуална продукция“ на ФЖМК от 2017 г. Завършила е висшето си образование също във ФЖМК през 1995 г.

Професионален опит

Евелина Христова има богат опит в сферата на медиите, журналистиката, ВО и рекламата. Своята професионална кариера тя започва през 1987 г. като репортер и редактор в списание „Паралели“, след това е собственик и управляващ директор на „Л.Е.А. Консулт“ ООД с предмет на дейност информационни и комуникационни проекти, ПР стратегии, реклама и маркетинг. От 2003 до 2019 г. Евелина Христова е главен секретар на БТА, а от 2020 г. до сега е изпълнителен директор на БНР. Заеманите от нея позиции са й дали възможност да натрупа голям управленски опит и да придобие впечатляващи професионални компетенции в сферата на маркетинга, продажбите, рекламата, връзките с обществеността и журналистиката. Евелина Христова е инициатор и ръководител на поредица значими проекти на БТА, което е доказателство за нейната висока креативност и работоспособност.

От 2004 г. до днес тя е заместник председател на Асоциацията на българските медии по света.

В качеството си на докторант в катедра „Комуникация и аудиовизуална продукция“ на ФЖМК и във връзка с публичната защита Евелина Христова е представила своя дисертационен труд на тема „Трансформации на журналистическото съдържание в новото информационно пространство. Въз основа на опыта на информационните агенции, медиите на „Нюз Корпорейшън“ и социалните мрежи“, автореферат и автобиография.

Дисертационният труд е с обем от 258 страници и се състои от увод, три глави, заключение и библиография, включваща 86 заглавия, от които 48 на български език и 38 на английски език. Представени са и две приложения с общ обем от 106 страници, които включват проведена от авторката анкета и 22 дълбочинни интервюта с журналисти и медийни експерти. Справката за научните приноси



и списъкът с публикации, свързани с темата на дисертационния труд, също са представени от Евелина Андреева.

II. Оценка на качествата на дисертационния текст

В представения дисертационен труд докторантката Евелина Андреева изследва проблема за трансформациите на журналистическото съдържание, който без никакво съмнение е не само изключително актуален, но може да бъде определен и като фундаментален, защото е свързан с настоящето и бъдещето на журналистиката и медиите. Много коректно в заглавието е използвано множественото число, защото трансформациите са многопосочни, многоаспектни, взаимосвързани. Авторката основателно отбелязва, че те са революционни и че очертават основните насоки за развитие на журналистическото съдържание през следващите десетилетия. Актуалността на изследването до голяма степен се определя и от оценката на докторантката, че "Интернет променя изцяло информационната среда и ни прави не просто свидетели на трансформацията на съдържанието, но и на новите начини за неговото „събиране“, обработка, редактиране, разпространение и рецепция." Необходимостта от задълбочено и систематизирано изследване на всички тези аспекти на трансформация е повече от очевидна, а това е сериозно предизвикателство за специалистите по медиазнание, тъй като промените се случват изключително бързо, всеки опит за моментна снимка е почти обречен да е остарял към момента на публикуването, а следващите етапи в процеса на трансформация трудно могат да бъдат предсказани с точност.

В **увода** на дисертационния труд актуалността и значимостта на изследването са представени убедително и аргументирано. Изложена е основната идея на Евелина Андреева да проследи процесите на трансформация на журналистическото съдържание чрез анализа на промените в петте елемента от модела на Харолд Ласуел, което е оригинално авторско хрумване, но и сериозно предизвикателство от гледна точка на анализа. Това изисква много задълбочен и систематизиран подход при представянето на промените във всеки един от елементите, но и намирането на пресечните точки и връзките между тях, които също са колкото важни, толкова и сложни. Докторантката много умело е съчетала в процеса на анализа както водещи теоретични изследвания, така и резултатите от проведените от нея дълбочинни интервюта, което в много голяма степен обогатява аргументация в процеса на доказване на изследователската теза и прави труда оригинален и ценен.

Тезата на дисертационния труд е прецизно и ясно формулирана – „...в резултат на социалните промени и бързото развитие на информационните технологии, в журналистическото съдържание настъпват множество трансформации, които надграждат, а в отделни части изцяло променят информационната среда. Тези трансформации засягат източниците и представянето на журналистическия текст, наратива и вида на съобщението, видоизменят жанровото изразяване, структурата, разпространението, авторското право, финансирането, функциите на журналистиката, работата в редакциите и ефекта на рецепция." Трансформациите наистина са многопосочни и всеобхватни и именно това прави изследователската работа по темата толкова сложна – това е сериозно научно предизвикателство, с което Евелина Андреева се е справила успешно.

Целта на дисертационния труд е да представи не само промените в отделните елементи, но и причините за тях, и резултатите от тях. Това предполага изпълнението на редица задачи, които прецизно са формулирани в увода от докторантката: да се направи теоретичен обзор и анализ на спецификата на журналистическото съдържание; да се изследват основните аспекти на трансформации на комуникацията и на журналистическото съдържание; да бъдат идентифицирани промените в информационната среда и медийното общуване; да се разгледа модела на Ласуел в контекста на съвременната медийна и комуникационна среда; да се проведат дълбочинни интервюта; на базата на собственото изследване и на експертните оценки да се очертаят промените в бизнес моделите и да се направят прогнози както за бъдещите трансформации на журналистическо съдържание, така и за развитието на медийната среда. Всички тези задачи на практика са изпълнени много качествено в процеса на изследването.

Тук е мястото да отбележа, че докторантката Евелина Андреева е работила сериозно върху структурата и съдържанието на текста и е отразила голяма част от бележките, отправени към



дисертационния труд по време на вътрешната защита. Това е видно и от увода, в който много прецизно са доразвити отделните елементи, и от преработената композиция на текста, от което дисертационният труд е спечелил много. В този вариант съдържанието вече е не само логично структурирано, но и добре балансирано, като изследването на процесите на трансформация на журналистическото съдържание тръгва от по-широкото поле на комуникацията, информационната среда и медиите, за да стигне до конкретните промени в съдържанието, регистрирани на базата на проучването на практиката и на проведените от докторантката Евелина Андреева 22 дълбочинни интервюта.

В първа глава – „**Теоретичен обзор**“ – докторантката Евелина Андреева демонстрира много добра теоретична подготовка по проблематиката на изследването. Представени са редица дефиниции за журналистическо съдържание, неговите основни характеристики, различните му измерения (синтактично, семантично, практично), поставен е акцент и върху мотивите за употреба на съдържание през призмата на теорията за употребата и удовлетворението и на теорията за зависимостта от медиите. Използван е интересен подход – теоретичните постановки са съчетани с оценките на участници в дълбочинните интервюта, проведени от авторката, като по този начин тя е потърсила пресечната точка между теорията и практиката. В тази глава е проследено в исторически аспект развитието на съдържанието, маркирани са важни фактори в процеса на неговото създаване, като критерии за подбор на новините, цензура, развитие на технологиите, професионални норми, специфика на медийния пазар и други.

Важна част от изследването в първа глава е посветена на процесите на трансформация на комуникацията и на медиите в исторически аспект, които са оказвали влияние и върху журналистическото съдържание в продължение на няколко столетия. Авторката констатира, че развитието на информационните технологии в края на ХХ и началото на ХХІ век е направило живота на новините по-кратък, затруднило е пускането на информационни завеси, включило е обикновения човек в процеса на производство на медийно съдържание, довело е до загубата на позицията на медиите като четвърта власт и до зараждането на пета власт. По-нататък докторантката логично анализира и трансформацията на информационната среда и медийното общуване, появата на тази пета власт, която обединява силата на медиите, социалните мрежи, бизнеса и гражданското общество. Представени са накратко и промените в типа комуникация в процеса на развитие на информационната среда (един към един, един към много, много към много), като в изводите Евелина Андреева подчертава, че Интернет преобръща правилата на комуникацията и че „В ХХІ век медиите се нуждаят от модерно съдържание, преводимо на езика на цифровизацията, интерактивността, глобалния разговор и еволюиращата национална характерология.“

Втора глава – „**Трансформация на модела на Ласуел в Комуникация 21**“ – проследява трансформациите на журналистическото съдържание през призмата на модела на Ласуел от 1948 г. Безспорно това е оригинално авторско решение, което позволява много систематизирано и задълбочено да бъдат проследени промените във всеки един отделен елемент, както и техните взаимни влияния. Докторантката Евелина Андреева подкрепя направените от нея констатации с убедителни примери от медийната практика, събрани благодарение на дълбочинните интервюта с 22 водещи журналисти, собственици и ръководители на медии, медийни анализатори и други. Впечатление прави нейния стремеж да обхване всички аспекти на трансформация във всеки отделен елемент – това ѝ позволява да постигне необходимата научноизследователска дълбочина в процеса на анализа на промените в журналистическото съдържание.

Особено показателни са резултатите в точка 2 на втора глава, посветена на трансформациите на първия елемент от модела, а именно комуникаторите. Те ясно доказват, че качествените и авторитетни медии като Франс прес, Дойче веле, ВВС, Свободна Европа отделят особено внимание на проверката на източниците на информация, залагат на създаването на собствено съдържание (това дава основание на докторантката изрично да подчертае, че „Да бъдеш уникален е не само препоръчително, а е задължително условие за успех в условия на хиперконкуренция“), използват умно възможностите на търсачките и социалните мрежи, не правят компромис с професионалните норми и собствените си критерии. В същото време докторантката задълбочено анализира и процеса на размяна на ролята на комуникатор и потребител и дава оценка на т. нар. „култура на участието“ на медийната аудитория в процеса на създаване на информация. Много интересни са избраните от нея примери, които доказват тази промяна – първият граждански вестник „О, май нюз“, който се появява през 2000 г. и първата



социална агенция с гражданско видеосъдържание „Сторифул“, създадена през 2010 г. В тази точка е отделено внимание и на робожурналистиката, на преимуществата и недостатъците на използването на изкуствен интелект в процеса на създаване на журналистическо съдържание. Изводът, до който достига докторантката, е че „Ако миналото на медиите принадлежи на журналистите, а бъдещето на роботите, то настоящето е в ръцете на аматьорите“. В края на тази точка на стр. 124 в табличен вид са представени основните източници на новини и техният дял в работата на различните типове медии, което дава възможност да се открият съществените разлики в политиката на традиционните и социалните медии.

В трета точка предмет на анализа са трансформациите на съобщението, които също са изследвани много задълбочено и компетентно от докторантката Евелина Андреева. Още в началото тя отбелязва, че те в най-висока степен са резултат от множествеността на комуникаторите и на комуникационните канали. Тук особено внимание е отделено на жанровите трансформации, като на базата на дълбочинните интервюта с експерти много коректно са изследвани промените в традиционната жанрова система, появата и развитието на нови жанрове и т. нар. хибридни жанрове. Използвани са и важни примери от практиката на световни медии по отношение на бранджурналистиката, която според някои от интервюираните е спасителен пояс за финансирането на традиционните медии, но в същото време качествените издания спазват високи стандарти при нейната употреба, които гарантират тяхната редакционна независимост. На тази база са направени съществени изводи за трансформацията на съдържанието – журналистиката на данните придобива все по-голямо значение, очевидна е тенденцията за силна визуализация на журналистиката, за доминиране на кратките форми, но и за запазване значението на редица класически аналитични жанрове, осъвременени в съответствие с новата информационна среда.

Трансформацията на комуникационните канали в точка 4 също е анализирана задълбочено и прецизно, като авторката още в началото подчертава, че новите канали създават нови медии, което още веднъж потвърждава тезата на Маршал Маклуън, че средството е съобщението. Изследвани са основните характеристики, които дават отражение върху комуникационния процес днес – мултимедийност, интерактивност и хипертекстуалност, специално внимание е отделено на проблема с авторските права в новата информационна система, като са приведени интересни и показателни примери от практиката на чуждестранни и български медии. Представена е и класификация на основните видове комуникационни канали според начина на формиране на съдържание – информационни агенции, класически медии, социални информационни агенции, сайтове с цел пропаганда, хибридни платформи и т.н., което още веднъж доказва разнообразието на канали и сложността на трансформациите в този елемент от модела на Ласуел.

В пета точка са анализирани промените в четвъртия елемент – потребители, като докторантката Евелина Андреева подчертава, че те вече са активна аудитория, която също създава съдържание (с уточнението, че това в никой случай не прави потребителите журналисти). Това слага край на монопола на традиционните медии върху процесите на създаване на информация с всички положителни и отрицателни страни на тази тенденция, а това води и до значителна промяна в политиката на медиите и в ролята на журналистите. Авторката представя класификация на потребителите като създатели на съдържание в зависимост от степента на тяхното участие.

В последната точка на четвърта глава предмет на анализа са трансформациите на ефектите и на функциите на журналистиката, като са цитирани както класически автори, така и мненията на интервюираните експерти, които са не само интересни, но и много показателни. В заключението на втора глава Евелина Андреева прави извода, че „Днес не традиционните медии създават темите на разговор в обществото, а социалните мрежи. Трансформацията е в каскадният ефект на съобщението, което често е с първообраз във Фейсбук, Туитър, Ютюб и след това попада в класическата журналистика.“

В трета глава – „Съдържание на бъдещето“, докторантката Евелина Андреева отново на базата на проведените интервюта представя прогнозите за развитието на информационната среда. Оценка и вижданията на интервюираните практики са анализирани много задълбочено от авторката, а също така много систематизирано са представени в Таблица 2 на стр. 238-239. На тази база тя стига до извода, че тенденциите в западните медии показват стремеж към задълбочаване на журналистиката, към повишаване на нейното качество и преминаване към платен абонамент, докато в България по-



скоро се очаква олекотяване на информацията, акцент върху развлекателното съдържание и безплатно предлагане на пазара – този извод сам по себе си е повод за отделно сериозно научно изследване.

Авторката анализира тук и проблема за финансирането на медийните бизнес модели, което също търпи сериозни трансформации в последните години и стига до извода, че е очевидна необходимостта от намиране на нови възможности, които да гарантират независимостта на журналистиката. Впечатление прави констатацията, че в бъдеще ще има медии за богати и новини за бедни, което вероятно ще доведе до задълбочаване на информационната пропаст между различните социални групи и до драматични последици за обществото. Докторантката е привела редица примери за сегашния модел на финансиране на български и чуждестранни медии на базата на дълбочинните интервюта и е анализирала прогнозите за развитие на бизнес моделите.

Заключението на дисертационния труд откроява основните постигнати резултати от изследването, като систематизирано и конкретно са посочени направените изводи, които доказват верността на авторската хипотезата, изведена в увода. Тук трябва да отбележа, че Евелина Андреева е доразвила и задълбочила както заключението, така и изводите по всяка една от главите на дисертационния труд, което им придава необходимата завършеност и подчертава значимостта на постигнатите резултати в процеса на изследването. Докторантката е включила в своя труд и 14 фигури и 2 таблици, които са авторски с изключение на една от фигурите.

Представената библиография е достатъчна като обем, цитирани са качествени източници, които доказват високото ниво на теоретична подготовка на докторантката Евелина Андреева.

Особено внимание държи да обърне и на качеството на дълбочинните интервюта. Авторката е направила изключително прецизна селекция на участниците, а въпросите ясно доказват, че тя е навлязла в дълбочина в изследваната проблематика. Богатият практически опит на докторантката несъмнено е помогнал за това да бъдат открити едни от най-съществените проблеми в съвременната журналистическа практика като например видове информационни източници за медиите, критерии за подбор и поддръжане на новините, трансформация на основните функции на медиите, промени в жанровата система, влияние на рекламата и на бранджурналистиката, промените в бизнес модела на съвременните медии, бъдещето на медиите и т.н. Сами по себе си тези интервюта са ценен принос в процеса на проведеното научно изследване. Голяма част от тях заслужават да бъдат публикувани след съответната обработка и анализ от страна на докторантката. Евелина Андреева много успешно е вплела мненията и оценките на интервюираните експерти както в теоретичната част на труда си, така и в контекста на собствения си анализ на проблематиката, което е направило дисертационния труд по-убедителен и по-интересен. Това още веднъж доказва задълбочената подготовка на докторантката, а също така и нейната научноизследователска смелост и висока степен на компетентност.

Дисертационният труд показва и високата обща и езикова култура на Евелина Андреева, умението ѝ да борави с научни понятия и да представи изследването си според изискванията за научноизследователски стил на подобен тип изследвания.

Авторефератът във висока степен съответства на текста на дисертационния труд, представя основните акценти в съдържанието и направените от авторката задълбочени и интересни изводи за процесите на трансформация на журналистическото съдържание в новата информационна среда.

III. Приноси на дисертационното изследване

Посочените от Евелина Андреева научни приноси са доказателство за аналитично и критично мислене, за отлично познаване на проблематиката, за умение за обобщение и извеждане на важни, съществени характеристики на журналистическото съдържание в новата информационна среда. Авторското участие в получаването на приносите в дисертационния труд безспорно заслужава много висока оценка. Несъмнено резултатите от изследването ще бъдат изключително ценни и полезни както за медийните изследователи, така и за журналистите от практиката.



IV. Бележки и препоръки

Моята препоръка към докторантката Евелина Андреева е да публикува своя дисертационен труд.

V. Публикации и участия в научни форуми

Представеният списък с публикации на докторантката Евелина Андреева показва, че авторката е изпълнила необходимите изисквания на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“ за апробиране и оповестяване на резултатите от изследването според чл. 5, т. 5 и покрива минималните национални изисквания по чл. 63, ал. 1, т. 4 и чл. 69, ал. 3.

VI. Заключение

В заключение изразявам положителната си оценка за представения дисертационен труд на Евелина Радославова Андреева на тема, „Трансформации на журналистическото съдържание в новото информационно пространство. Въз основа опита на информационните агенции, медиите на „Нюз Корпорейшън“ и социалните мрежи“. Той несъмнено представлява задълбочено, сериозно, оригинално изследване, доказва умението на докторантката систематизирано, прецизно, критично и качествено да изследва изключително важни, съществени тенденции на трансформация на журналистическото съдържание, демонстрира креативност в подхода към реализацията на поставената цел и безспорно има значим научен и научно-приложен принос за съвременната медийна теория и практика. Това ми дава основание да заявя категорично, че като член на научното жури ще гласувам положително за присъждане на докторантката Евелина Андреева на образователната и научна степен „доктор“.

Дата:

Рецензент: